

УДК: 327.54 (73)

А.О. ХУДОЛІЙ

РИТОРИКА АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ ТА СПОСОБИ УТВЕРДЖЕННЯ АМЕРИКАНІЗМУ

Худолій Анатолій Олександрович – Національний університет «Острозька академія», к. філол. н., доц., викладач факультету політико-інформаційного менеджменту

Статтю присвячено аналізу риторики американських президентів, – від Г. Трумена до Дж. Буша-мол. Визначено кореляцію політичних промов американських очільників із зовнішньою політикою Сполучених Штатів зазначеного періоду. Детально висвітлено питання способів утвердження американізму силовими засобами.

Ключові слова: риторика, зовнішня політика, війна, холодна війна, політичні традиції США.

Статья посвящена анализу риторики американских президентов, – от Г. Трумена до Дж. Буша-мл. Выявлено корреляцию политических речей американских лидеров с внешней политикой Соединенных Штатов соответствующего периода. Детально освещен вопрос способов утверждения американизма силовыми средствами.

Ключевые слова: риторика, внешняя политика, война, холодная война, политические традиции США.

The article is devoted to analysis of American presidents' rhetoric from H. Truman to G. Bush (junior). Political speeches of American leaders and their correlation with American foreign policy are described. Means of establishing Americanism by force are described.

Key words: rhetoric, foreign policy, war, cold war, political traditions of the USA.

© А.О. Худолій, 2012

Постановка проблеми. В умовах ключової ролі США набуває актуальності дослідження такого фактора як політична риторика американських президентів, що впливає на політику Сполучених Штатів. Вагомим є прогнозування зовнішньої політики США, враховуючи риторичні заяви американських очільників.

Метою даної статті є аналіз риторики американських президентів та її кореляція з зовнішньою політикою Вашингтона.

Актуальним і раніше недослідженим є аналіз політичних промов президентів США, що відображають погляди американських лідерів на зовнішню політику країни. Постає мета передбачає вирішення таких завдань:

- здійснити аналіз риторики американських президентів, починаючи Г. Труменом і закінчуючи Дж. Бушем-мол.;
- виявити кореляцію риторичних заяв очільників із зовнішньою політикою США зазначеного періоду.

Аналіз останніх досліджень. Зовнішню політику американських президентів 1946-2008 рр. досліджували чимало науковців, які акцентували увагу на різних аспектах цієї проблеми. Серед них слід окремо виділити політичний аналіз американських аналітиків за працями З. Бжезінського [1], Г. Кіссінджера [4], осмислення геополітичної ситуації у працях М. Паренті [10] С.Н. Конопатова [6], В.О. Рукавішнікова [12] тощо. Стратегічні імперативи Сполучених Штатів у 1990-ті роки розглядалися в публікаціях російських авторів: В.А. Кременюка «Росія і США після холодної війни» [7], М.І. Липіцького [8], В.І. Кривожики «США в новому світі: межі могутності» [13], П.Т. Подлесного «Політика США у світі, що змінюється» [9]. У своїх працях вони висвітлюють механізми формування зовнішнього курсу США, аналізують концептуально-тео-

ретичні засади зовнішньополітичної стратегії Америки та її практичну реалізацію. Наразі російські дослідники обминають приховані чинники впливу на формування політики Вашингтона. Проте дослідження риторики американських лідерів залишається малодослідженим явищем.

Аналіз риторики президентів свідчить про те, що американські президенти неодноразово торкалися питання війни. США виправдовує свою зовнішню політику теорією маніхеїзму, за якою покарання та відплата покладено на інших. Згідно із зазначеною філософією, окрема група або народ стає сатаністським злом. Так, для США таким злом були комуністи, СРСР, а пізніше – Ірак, Афганістан, Північна Корея, Іран. Америка вважала, що як тільки зло викоринять, то настануть мир і гармонія. Ті групи або народи, які уособлюють зло, можна переслідувати і навіть знищувати в ім'я моральності, задля того, аби дотримати справедливості. В основі таких поглядів – глибоко укорінене переконання, що над певною групою, суспільним та міжнародним ладом домінують сили зла, які відповідальні за аморальність дипломатії та політики. Достатньо викоринити зло для того, щоб забезпечити етичну міжнародну систему, яка почне працювати і тоді скінчаться конфлікти [18, 170]. В цьому сенсі заходи колективної безпеки приречені на провал з двох причин: 1) неможливо досягти спільних інтересів і спільних цінностей для всіх країн світу; 2) для держав власні інтереси завжди будуть домінуючими. А колективні системи безпеки (ООН тощо) завжди будуть на боці тих країн, що виграють від статусу, тобто тих, які займають домінуючі становище на даний час.

Сполучені Штати часто застосовують силу в зовнішній політиці. Слід зазначити, що застосування сили ґрунтується на стереотипі про «воєнну міць» як інструмент впливу в зовнішній політиці США.

Вашингтон у зовнішній політиці прагне знайти єдину формулу на всі випадки життя, тобто виробити відповідну довготривалу стратегію. Змістом американізації є утилітаризм, в реалізації якого сьогодні спостерігаємо дві тенденції: екстремістську та ліберальну. Екстремістська, у свою чергу, призводить до радикального нав'язування внутрішньополітичних та зовнішньополітичних настанов США щодо розвитку сучасного світу і стосується зазвичай слабких у геостратегічному вимірі держав. Американський політолог Д. Брукс зазначає, що важливо складовою реалізації стратегії американізації є формула «прогресивного інтервенціонізму», згідно з якою пріоритет національних інтересів США як суверенної держави-нації в сучасному світі є основою нової глобальної тенденції його розвитку [3, 25].

Заявляючи про захист демократії і свободи, Сполучені Штати здійснювали інтервенції в інші країни, незважаючи на відсутність прямої агресії з їхнього боку. Оцінюючи інтервенціоністську політику США, Дж. Най виокремив спектр політичних засобів впливу [17, 158]. Він вважає, що інтервенція може коливатися в межах від низької до високої інтенсивності в залежності від політичних цілей. Інтервенцією, за шкалою низької інтенсивності, може бути промова, складена так, щоб вплинути на внутрішню або зовнішню політику іншої держави. Наприклад, в 1990 році президент Буш-ст. закликав іракський народ скинути Саддама Хусейна. За промовами ідуть радіо та телевізійні трансляції (сьогодні їх доповнює Інтернет, як то сталося в Єгипті та Лівії). В 1980-му уряд Сполучених Штатів розпочав трансляції програми «Радіо Марті» для повідомлень, спрямованих проти Фіделя Кастро на Кубі. Значущим чинником є економічна допомога. Так, упродовж періоду «холодної війни» економічна допомога Америки Ель Сальвадору була спрямована на те, щоб вплинути на перебіг подій у внутрішньому житті країни. В той час американські спецслужби використовували значні кошти з метою вплинути на результати виборів у тій чи іншій країні світу. Альтернативна форма інтервенції – підтримка опозиції. На початку 1970-х років Вашингтон фінансово підтримував опонентів Сальвадоре Альєнде, демократично обраного президента Чилі. Близьке за шкалою до спектра високої інтенсивності знаходяться обмежені воєнні дії. Так, у 1980-х Америка завдала бомбових ударів по Лівії у відповідь на її підтримку тероризму. А в 1998 році Сполучені Штати розпочали ракетні атаки проти Судану і Афганістану як відплату за напади на американські посольства в Східній Африці. Вашингтон використав повітряні і наземні війська для підтримки місцевих збройних сил проти уряду Талібану в Афганістані після терористичних атак 2001 року. Повномасштабна воєнна окупація показана у правому спектрі високої інтенсивності. Америка вела повномасштабні воєнні дії в Домініканській Республіці в 1965, у Гренаді в 1983, Панамі в 1989, Іраку в 2003 році. Деякі інтервенції є багатосторонніми, проте якась країна є домінуючою. Частіше буває, що такою країною виступають Сполучені Штати, як це було в 1995 році (Америка

очолила інтервенцію ООН у Гаїті та інтервенцію в Косово). Воєнна інтервенція – зручний інструмент політики. Аналіз риторики президентів та зовнішньополітичної діяльності США підтверджує тезу про те, що політика є основним елементом сутності війни, оскільки вона використовує війну як засіб вирішення наявних суперечностей, визначає її цілі, соціально-політичний і воєнно-стратегічний характер. К. Клаузевіц у своїй відомій книзі «Про війну» писав, що війна – «серйозне знаряддя політики, продовження політичних відносин, здійснення їх іншими засобами, тому її слід вимірювати політичною міркою» [5, 42].

Америка досягла значних успіхів використовуючи війни як елемент політичного впливу. Війна Рейгана та Буша проти Нікарагуа тривала майже десять років; у Сальвадорі – 15 років; на Філіппінах – більше 20 р.; у Колумбії – понад 30 р.; у Гватемалі – 35. Мета цих війн полягала у повному контролі внутрішньополітичної ситуації в країні, а отже, забезпеченні впливу на перебіг подій у даному регіоні. Застосування сили США спрямовано на збереження американської гегемонії у світі. Проект «Керівництво щодо планування захисту», розроблений Пентагоном у 1992 році, закликає Сполучені Штати продовжувати домінування в міжнародній системі, чинити перепони розвитку промисловим країнам, що претендують на американське лідерство чи просто намагаються відігравати глобальну або регіональну роль. Підтримуючи це домінування, як стверджують аналітики Пентагону, Америка може гарантувати «зону миру та процвітання, орієнтовану на ринок, що зміщує більше третини світової економіки» [10, 57].

Після Другої світової війни збройні сили США здійснювали пряме вторгнення або повітряне бомбардування територій В'єтнаму, Домініканської Республіки, Північної Кореї, Лаосу, Камбоджі, Лівану, Гренади, Панами, Лівії, Іраку та Сомалі. Свої дії Вашингтон прикривав лозунгом захисту свободи. Заявляючи про поширення демократії, Сполучені Штати в XX столітті здійснили найбільше інтервенцій у світі. Б. Блечмен і С. Каплан підкреслюють, що за період від 1948 до 1975 року Вашингтон використав воєнну силу 275 разів для вирішення міжнародних питань [15, 86]. Існують пояснення такого стану речей.

По-перше, Америка намагається захистити прямі інвестиції. В 1907 році В. Вільсон визнав роль держави у наданні підтримки приватному капіталові: «З того часу, як торгівля перестала надавати значення національним кордонам і виробник наполягає на тому, що увесь світ став ринком, прапор його нації має йти за ним, а двері тих націй, що закриваються перед ним, мають бути виламані. Державні міністри мають захищати концесії, створені комерсантами, навіть якщо суверенітет буде грубо порушено під час ведення справ. Слід створити колонії переселенців, щоб жоден куточок землі у світі не залишився невикористаним» [10, 59]. Пізніше, вже на посаді президента, В. Вільсон зазначав: «Немає людини більше зацікавленої в поширенні американського бізнесу за кордоном, ніж я» [19].

Стереотип «ворога» – зручний інструмент полі-

тичного впливу, оскільки, заявляючи про загрозу демократії в тій чи іншій країні, легше перекопати громадськість у необхідності послати туди війська. В кінці XIX – на початку XX століть значні інвестиції США в Центральній Америці та на Карибських островах призвели до часткового воєнного посередництва, окупації чи навіть прямого захоплення території, як це сталося у випадку з Гавайськими островами, Пуерто-Ріко та зоною Панамського каналу. Американські очільники використовують силу як контроль над ресурсами. Такі дії обґрунтовуються й багато в чому обумовлюються їхньою політичною риторикою.

По-друге, США намагаються розширити економічні можливості, а використання військової сили сприяє створенню умов для нових інвестицій.

По-третє, Америка прагне зберегти політико-економічне панування в тій чи іншій частині світу. Важливим є сам процес інвестування та отримання прибутку загалом, а не окремі приватні інвестиції.

По-четверте, намагання розширити стратегічну міць США в певному регіоні викликані бажанням забезпечити стабільність у зоні, сприятливій для інтересів політико-економічної еліти. Іншими словами, зростання закордонних інвестицій зумовлює потребу в воєнній захисті. Це, у свою чергу, створює необхідність охороняти бази та створювати альянси з іншими країнами.

Слід визнати, що інтервенціоністська політика Сполучених Штатів, замаскована президентською риторикою, здійснюється за трьома основними і послідовними напрямками: перший – потужна інформаційно-пропагандистська кампанія з впливом на суспільну свідомість не тільки Америки, але й населення тих країн, які обрані об'єктом експансії; другий – створення агентури впливу в цих країнах, надання їй фінансової допомоги для входження своїх людей в економічні, політичні та державні структури влади; фінансова підтримка опозиційних політичних об'єднань і партій; третій – відкрита воєнна агресія проти країн з метою заміни влади та створення в них проамериканських урядів [2,19]. Воєнна агресія є вагомим чинником впливу в зовнішній політиці Вашингтона. Дослідники пояснюють це особливостями ментальності народу. Ми переконані, що гегемоністська зовнішня політика США зумовлена впливом політичних стереотипів. І важливу роль у цьому процесі відіграє президентська риторика.

Важливо додати, що війни загалом відіграють суттєву роль у зовнішній політиці Америки: кожен президент США після Другої світової війни був причетним до війни, воєнного конфлікту прямо або опосередковано. У свідомості американських політиків укорінені стереотипи про швидкі, локальні та обмежені війни.

Риторика американських політиків мала хибні, що безпосередньо впливало на зовнішню політику не тільки США, а й інших країн світу. Прикладом недалекоглядності політичної риторики слугує виступ державного секретаря США Діна Ачесона 12 січня 1950 року. У промові щодо кризи в Азії він заявив: «...захисний периметр Сполучених Штатів проходить через Алеутські острови, Японію, ост-

рови Рюкю і Філіппіни. Щодо інших територій, то ніхто не гарантує їхньої безпеки...» [14,117]. Корея залишалась за межами зазначеного «оборонного периметра». Цю офіційну заяву в обох корейських державах сприйняли як свідчення того, що Вашингтон не має намірів втручатися в розвиток подій на острові. Заява державного секретаря США спокусила Південну Корею порушити кордон 25 червня 1950 року і розпочати війну проти Півночі. Президент намагався виправити промах державного секретаря.

1 червня 1950 року президент Трумен виступає перед Конгресом із закликом надавати допомогу «вільним народам світу» у боротьбі за свободу і демократію заради інтересів миру». І хоча президент не зазначив Корею, проте очевидно, що він володів розвідувальною інформацією і намагався попередити майбутні кроки у зовнішній політиці Америки. Виступ президента відбувся за три тижні перед початком корейської війни. Виступаючи із промовою, президент намагався заручитись підтримкою конгресменів на випадок можливих воєнних дій. У промові виразно звучить антикомуністична риторика. Під впливом аргументів президента законодавці повністю підтримали президента Трумена. Не останню роль у прийнятті рішення відіграли стереотипи «ворога» та «боротьби з тиранією». Того ж дня президент Трумен дав відповіді на запитання журналістів. Незважаючи на виступ у Конгресі щодо воєнної допомоги іншим країнам у боротьбі проти комунізму, Трумен заявляє на пресконференції, що він робить усе можливе задля попередження будь-якої війни і впливатиме на ООН, щоб вона сприяла дотриманню миру в світі. Такі заяви ЗМІ сприяли переконанню громадськості в тому, що президент бореться за мир і докладає зусиль для його дотримання. Трьома тижнями потому розпочинається корейська війна. Протягом 9 днів від початку війни не прозвучало жодної офіційної заяви з боку адміністрації президента. 26 червня президент назвав початок війни «агресією проти Республіки Корея», а 27 червня президент зазначив, що Південна Корея не відреагувала на вимогу ООН відвести війська за 38 паралель і тому він наказав ВМС США надати повітряну та морську підтримку Південній Кореї. 29 червня того ж року на прес-конференції, відповідаючи на запитання журналістів, президент Трумен відповів, що США не веде війну проти Північної Кореї, а коли поставили запитання про використання наземних військ, то президент взагалі відмовився коментувати. Така стратегія сприяла формуванню суспільної думки про те, що Сполучені Штати проводять мирну зовнішню політику, спрямовану на мирне врегулювання конфлікту. Незважаючи на суперечливу риторіку, президент прийняв рішення «прочити комуністів» і послати американські війська до Кореї.

А 27 червня 1950 року, за рішенням президента Г. Трумена і рішенням Ради Безпеки ООН, було введено війська у Південну Корею, справжнім ворогом якої були росіяни, як у це вірила більшість американців. У цьому ж році Сполучені Штати розпочали надавати допомогу Південному В'єтнаму,

Лаосу та Камбоджі. Війна в Кореї 1950-1953 рр. стала першим відкритим зіткненням двох протилежних ідеологій після Другої світової війни. Головним завданням керівництва США полягало в тому, щоб показати дії американської армії як легітимної оборонної операції під егідою ООН у складі багатонаціональних сил. Перемир'я було укладено в 1953 році, та корейська війна не привела до закінчення «холодної війни». Проте думка, що локальні війни можуть бути обмежені, сформувала уявлення про те, що «холодна війна» була хорошою, прогресивною і конструктивною.

Найбільшим конфліктом «холодної війни» став В'єтнам. Проте за 10 років найсильнішій країні світу так і не вдалося перемогти у тій війні. Стереотип «війна» не зазнав змін, оскільки у промовах президенти заявляли про захист свободи і демократії. Після в'єтнамської війни багато американців все ще вірили в те, що війна може забезпечити Америці розквіт, стимулювати розвиток, вони були переконані, що ця війна була невдачею влади.

Політичний стереотип «війна – ефективний політичний інструмент» підтверджується не тільки риторикою, а й зовнішньополітичною діяльністю. В жовтні 1983 року США здійснили збройну інтервенцію проти Гренади, де при владі перебував уряд прокомуністичного спрямування. Окрім воєнного компонента, Вашингтон задіяв інформаційно-психологічні засоби, спрямовані на формування позитивного іміджу Америки і відповідної громадської думки. По-перше, війну розпочали завчасно і поєднали з економічним впливом. Напередодні вторгнення Міжнародний банк реконструкції та розвитку, МВФ та Карибський банк розвитку, під тиском США, перестали надавати Гренаді фінансову допомогу. Економічні труднощі, спричинені цими діями, спровокували народні виступи проти уряду. По-друге, на весь світ активно передавалася інформація про «радянсько-кубинську мілітаризацію країни». Таке формулювання сприяло посиленню стереотипу «ворога» і виправдовувало агресію Вашингтона.

Війна в Перській затоці 1990-1991 років також мала позитивні наслідки для Америки. Ця війна дала змогу встановити тривале перебування американських військ на Близькому Сході, який має значні ресурси нафти. З іншого боку, їхнє перебування дало змогу контролювати ситуацію в регіоні, а в разі необхідності надавати допомогу місцевим автократіям. Дж. Буш-ст. виправдовував зовнішню політику США в Перській затоці намірами захистити свободу і демократію, що узгоджується зі стереотипом «боротьби з тиранією».

Політичні промови американських президентів створюють сприятливе підґрунтя для ведення воєнних дій у південно-західній Азії. У війні в Афганістані Вашингтон воєнні дії поєднував з інформаційними операціями, під час проведення яких повідомлялося про вивідку військ, проте замовчувалися факти власних втрат та перебільшувалися втрати армії талібів. Від міжнародної громадськості приховували факти застосування зброї проти мирних об'єктів і населення. Для представників ЗМІ діяла військова цензура. Здійснення заходів

інформаційної війни сприяло: 1) залученню світової спільноти на свій бік; 2) відокремленню населення Афганістану від руху талібів і дискредитації останніх [1, 164].

Незважаючи на очевидну агресію, американські політики знаходять виправдання війнам та інтервенціям, стверджуючи, що вони захищають справедливості і зміцнюють права людини. Стереотип «війна» в риторичі американських президентів, починаючи від Г. Трумена до Дж. Буша-мол, репрезентований низкою понять – «війна», «військова могутність США» та «збройні сили» (див. табл.1).

Таблиця 1



Високий показник «війни» у риторичі Г. Трумена, який розпочав «холодну війну», прискорюючи процес створення атомної бомби, збільшуючи витрати на озброєння. США готувалися до війни, а значна кількість згадок про війну підтверджує цю думку. Його промови свідчать про те, що він покладається на військову могутність Америки.

У промовах президента Д. Ейзенхауера на першому місці стоїть військова могутність США. Проте, як і його попередник, він був антикомуністом, хоч і дотримувався середньої позиції, що не заважало йому й далі посилювати військову міць збройних сил. Як і Г. Трумен, він був переконаний, що війна в Кореї була виправданою.

Політика Кеннеді була інтервенціоністською, а його дії сприяли втягуванню у В'єтнам без зваженого підходу. Як відомо, протистояння з СРСР набуло кульмінації під час Карибської кризи, тому в його промовах часто зустрічаються поняття, пов'язані з «війною», ядерною та «холодною».

У промовах Л. Джонсона ключове місце посідає війна у В'єтнамі, яку він усядикував від свого попередника. Протягом 1963 р. і до виборів наступного року Л. Джонсон не вдавався до рішучих кроків у війні. Його метою було робити все, аби попередити падіння Південного В'єтнаму. І хоча він дав згоду на реалізацію плану «Операції 34 А», серії шпигунських дій і послав тисячі радників до В'єтнаму, проте відкладав рішення щодо того, як далеко США могли зайти, щоб попередити поразку. Частотність показника «мир» у його риторичі невисока, це свідчить про те, що він не планував закінчувати війну у В'єтнамі, тому сприяв посиленню

політики ескалації в Південно-Східній Азії. «Війна» є одним із ключових понять у його риторичі.

Політику Л. Джонсона продовжив Р. Ніксон, у якого найвищий показник згадок про війну (див. таблицю 1). І хоча війна у В'єтнамі на той час закінчилася, проте напруження між США та СРСР існувало. Показники стереотипу «війни» в риторичі Дж. Форда одні з найвищих, а його політика підтверджує його риторичу. Проблема в Південно-Східній Азії дісталася йому у спадок від попередників, проте з усіх президентів він був одним із небагатіших, хто доклав зусиль до поліпшення ситуації у В'єтнамі. У 1975 році, після відмови Конгресу на його прохання виділити допомогу Південному В'єтнамові, Форд оголосив про закінчення в'єтнамської війни.

Промови Дж. Картера свідчать про те, що ключовим поняттям є «війна», зокрема в Афганістані, яку в 1979 році розпочав СРСР. Вашингтон засудив дії Москви і, у свою чергу, розпочав допомогу афганським силам опору. Таке протистояння держав було втілене в поняттях «Афганістан» і «війна».

Р. Рейган був переконаний, що політика розрядки створювала хибне відчуття безпеки. У його промовах показники стереотипу «війни» є невисокими, проте реальні кроки свідчать про інше: він покладався на «військову могутність США» у питанніх можливої війни з СРСР, тому витрати на оборону суттєво зросли (з 26% у 1981 році до 38% у 1987) [16, 431]. Адміністрація Рейгана підтримувала повстанців в Афганістані, контраст у Нікарагуа, ініціювала таємні операції проти СРСР, розгорнула проти нього широкомасштабну ідеологічну війну. Його адміністрація дотримувалася політики жорсткого протистояння з Москвою, що призвело до збільшення військових витрат. У риторичі Дж. Буша-ст. спостерігаються такі ключові поняття, як «збройні сили», «військова міць», «війна». Його промови свідчать про нарощування військового потенціалу, посилення мілітаристських настроїв.

У промовах Б. Клінтона зростає кількість показників стереотипу «війна», він часто послуговується поняттями «військова могутність США» та «зброй-

ні сили» країни, про що свідчать статистичні дані. Його зовнішня політика відображає гегемоністські амбіції Америки: за період каденції Б. Клінтона Вашингтон здійснив ескалацію в Сомалі, на Гаїті, завдав повітряних та наземних ударів по сербських позиціях в колишній Югославії.

У риторичі Дж. Буша-мол. впадають в око високі показники стереотипу «війна» в порівнянні з його попередниками. На разі чільне місце цього стереотипу в його промовах підсилюють поняття «військова могутність» та «збройні сили» (згадаймо війни в Іраку та Афганістані).

Американці традиційно вірять в єдність, великі цілі та свою особливу долю. Війни, на думку американських політиків, є «революціями», кінцева мета яких – свобода, руйнування рабства, побудова особистої і національної незалежності. Війни, в їхніх уявленнях, є підтвердженням віри в те, що американці спроможні здійснити кардинальні зміни: перебудувати суспільства, прискорити прогрес, дати свободу і демократію світові, допоки вони організовані та об'єднані спільною волею до перемоги. Більшість американців поділяють думку, що сила має бути використана на добру справу. Навіть ті, хто критикує уряд і виступають проти війни в Афганістані та Іраку, вірять в те, що американська зовнішня політика ефективна і що є її особливою місією – вирішувати долю народів.

Є підстави припустити, що війни загалом вигідні для президентів США. По-перше, війни та воєнні конфлікти дають змогу встановити або посилити контроль над тим регіоном, де вони відбуваються, оскільки відволікають громадян від внутрішніх економічних та соціальних проблем. Війна з Іраком (1990-1991 років) збіглася з економічним спадом, який президент Буш-ст. зігнував.

Американські президенти, декларуючи привабливі ідеї про демократію та свободу, переслідували і переслідують амбітні геостратегічні імперативи – утвердження світового лідерства. Їхня політична риторика доповнює політику інтервенціонізму. Перспективу подальших розвідок вбачаємо в дослідженні риторичі президента Б. Обами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Екзетніський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», 2006. – 203 с.
2. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / Бек У.; Пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельникова. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
3. Брукс Д. Почему европейцы и арабы, каждый на свой лад, ненавидят Америку и Израиль / Брукс Д. – М.: Наука, 2004. – 384 с.
4. Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика?: пер. с англ. под ред. В.Л. Изюмцева. – М.: Ладомир, 2002. – 352 с.
5. Клаузевиц К. О войне / К. Клаузевиц; пер. с нем. А.К. Рачинского. Т. 2. – Москва: Воениздат, 1941. – 496 с.
6. Конопатов С.Н. Военно-политическая ситуация в современном мире: Истоки, состояние, перспективы. – М.: КомКнига, 2005. – 240 с.
7. Кременюк В.А. Начало конца: как зарождалась стратегия выхода из «холодной войны» / В.А. Кременюк // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – № 7 (487). – Июль 2010. – С. 3-18.
8. Ланицкий М.И. Современное прочтение истории: Россия-США / М.И. Ланицкий // США. Канада. Экономика. Политика. Культура. – № 7 (487). – Июль 2010. – С. 83-99.
9. Политика США в меняющемся мире / Отв. ред. П.Т. Подлесный; Ин-т США и Канады. – М.: Наука, 2004. – 333 с.
10. Паренти Майкл. Власть над миром. Истинные цели американского империализма; пер. с англ. Л. Афанасьевой. – М.: Поколение. 2006. – 288 с.
11. Прибутко П.С. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах / П.С. Прибутко, І.Б. Лук'янець. – Київ: Вид-во ПАЛІВОДА, 2007. – 252 с.
12. Ружавишников В.О. Холодная война, холодный мир / Россия, внешней политике и безопасности Запада. – М.: Академический проект, 2005. – 864 с.
13. США в новом мире: пределы могущества / Под ред. В.И. Кривохижи. – М.: РИСИ, 1997. – 564 с.
14. Acheson Dean G. Crisis in Asia / Acheson Dean G // Department of State Bulletin. – XXII, No. 551 (January 23, 1950). – P.111-118.
15. Blehman Barry M. Force Without War: U.S. Armed Forces as a Political Instrument / Barry M. Blehman, Stephen S. Kaplan. –

- Washington, D.C.: the Brookings Institution, 1978. – 584 p.
 16. Langston Thomas S. The Cold War Presidency: a documentary history / Langston Thomas S. – Washington, D.C.: CQ Press, 2007. – 506 p.
 17. Nye J.S. Understanding International Conflicts: an Introduction to Theory and History / Joseph S. Nye, Jr; Stanley Hoffmann. – New York: Pearson Education, 2005. – 276 p.
 18. Thompson Kenneth W. Traditions and Values in Politics and Diplomacy / Kenneth W. Thompson. – Baton Rouge and London: Louisiana State University Press, 1992. – 353 p.
 19. Wilson W. Address at Independence Hall, July 4, 1914. – Режим доступу до джерела: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=65381&at=&t1>

УДК 323.21

О.М. КАРПЯК

ПОЛІТИКО-АДАПТИВНИЙ ПРОЦЕС ЯК ПРЕДМЕТ ПОЛІТИЧНОГО ПІЗНАННЯ

Карпьяк Олександр Михайлович – доцент Дніпродзержинського державного технічного університету, кандидат політичних наук

У статті зроблено комплексний аналіз базових параметрів процесу політичної адаптації та розкрито їх зміст шляхом виявлення системо-утворюючих факторів, які обумовлюють характер політико-адаптивних відносин у сучасному суспільстві.

Ключові слова: адаптація, політична адаптація, політико-адаптивні відносини, фактори політичної адаптації.

В статье осуществлен комплексный анализ базовых параметров процесса политической адаптации и раскрыто их содержание посредством выявления системообразующих факторов, обуславливающих характер политико-адаптивных отношений в современном обществе.

Ключевые слова: адаптация, политическая адаптация, политико-адаптивные отношения, факторы политической адаптации.

Complex analysis on basic parameters of political adaptation processes has been made and their content has been discovered by revealing the system of formative factors which stipulate the character of political and adaptive relations in modern society.

Key words: adaptation, political adaptation, politically adapted relationships, factors of political adaptation.

© О.М. Карпьяк, 2012

Політична адаптація у сучасному перехідному суспільстві є об'єктивний і необхідний фактор розвитку політичної сфери суспільства, завдяки чому досягається оптимізація інтересів і потреб суб'єктів політики в системі політичних відносин, тим самим забезпечується стабільність, довготривалість і ефективність політичної системи в управлінні соціально-політичними процесами. Виникає потреба наукового, теоретико-методологічного обґрунтування зазначеної проблеми, з огляду на це дослідження політичної адаптації в системі політичних відносин є актуальним і затребуваним як з теоретичної, так і з практичної сторони її значення для сучасної політичної науки.

Важливо зазначити, що вказаний напрямок наукових пошуків залишається малодослідженим. Наявність у соціально-політичних науках фрагментарного підходу щодо розгляду структурно-процесуальних компонентів політичної адаптації не дозволяє скласти цілісне уявлення про системний характер даного процесу. Завдання полягає в тому щоб представити політичну адаптацію з урахуванням розкриття змісту й логіки вказаного процесу у взаємодії суттєво необхідних понять і категорій.

З метою уникнення соціологічного, філософського забарвлення роботи, необхідно зосередити увагу на адаптації як політичному явищі, на вивченні її сутності, факторах (чинниках), суб'єктах, об'єктах, формах прояву в системі політичних від-

носин, таким чином визначивши змістовно-функціональну спрямованість зазначеного дослідження в контексті політичного знання.

Розгляд політико-адаптивного процесу в контексті політологічної наукової системи знань припускає вивчення предметної сторони досліджуваної проблеми виходячи з того, що він представлений складною й багатоваріантною системою адаптивних взаємостосунків конкретних суб'єктів політики в умовах розвитку політичної системи. Такий підхід до розгляду предмета дослідження дозволяє розкрити структурно-змістовну наповнюваність і логічну послідовність вибудовування політичних відносин суспільства, розкрити чинники, форми і механізми адаптації різних суб'єктів політичної діяльності, у тому числі й особистості, як одного з основних.

Складні політико-адаптивні взаємостосунки суб'єктів політики і будуть предметом та завданням даного дослідження в єдності з об'єктною визначеністю і спрямованістю їх діяльності. В такому разі об'єктом політичної адаптації може виступати як вся система соціальної організації життя — політична, економічна, культурна, представлена відповідними інститутами, організаціями, установами (держава, політичні партії, рухи, політичний режим, політико-правові норми і цінності, соціально-економічні інститути, процеси та ін.), що обумовлюють своєю діяльністю як позитивні, так